Θασίων γη

διμηνιαίο περιοδικό της Θάσου

ΤΙΜΗ: 7 €

Για να ξέρεις προς τα πού αρμενίζει το νησί σου...

• ΕΤΟΣ ΣΤ • ΘΑΣΟΣ • ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2021 • ΤΕΥΧΟΣ 34

Θασίων γη

διμηνιαίο περιοδικό της Θάσου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ: «*Ζ*»: σαράντα χρόνια μετά 3

ΚΟΥΚΙΔΕΣ 6

Ο αηΛιάς Θεολόγου: Άλλοτε και τώρα... 12

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΟΣ: Για τον Μίκη Θεοδωράκη: Αθάνατος!!! 14

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΙΔΗΣ: ΚΑΛΛΙΡΑΧΗ 1299-1927

ΤΟ ΜΕΤΟΧΙ ΤΗΣ Ι.Μ. ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

ΣΤΗΝ ΚΑΛΛΙΡΑΧΗ ΘΑΣΟΥ (ΜΕΡΟΣ 17ο) 16

ΣΩΤΗΡΗΣ ΓΕΡΑΚΟΥΔΗΣ: Οι βρύσες του Θεολόγου 24

Η ΕΛΑΙΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΣΤΗ ΘΑΣΟ:

Μια συλλογική προσπάθεια από τους μαθητές δημοτικού

Δημήτρη Σωτηράκη, Έλενα Βογιατζή,

Θοδωρή Κουζή, Σοφία Λαλάκη, Σωτηρία Ρήγα

Επιμέλεια κειμένου: Γεωργία Νικολούδη 33

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Ο Φοιτητής (διήγημα) 37

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Νεροποντής καμώματα στης ζωής το δειλινό 42

ΣΩΤΗΡΗΣ ΓΕΡΑΚΟΥΔΗΣ

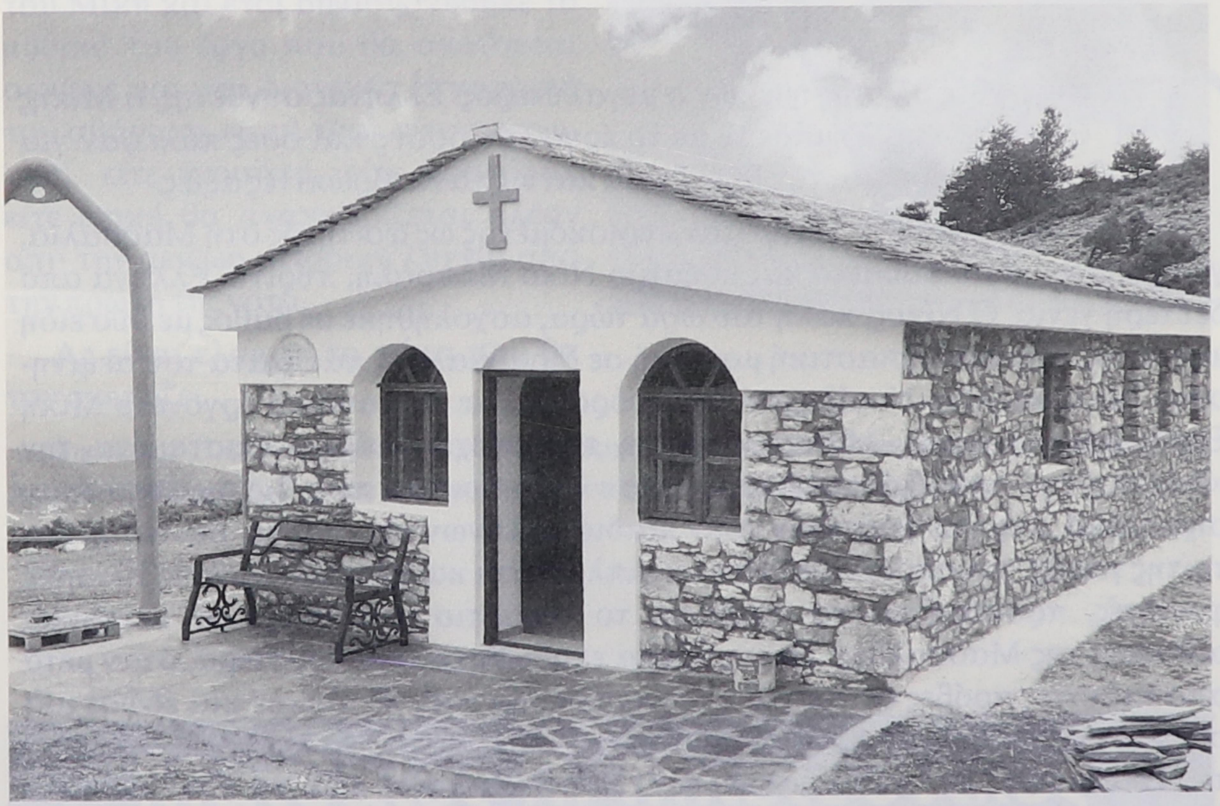
Τα Θασίτ'κα: *Τότι απ' έκανι μιγάλα τ'φάνια...* 44

Άλλοτε...

Δεν έχουμε στοιχεία για ημερομηνία ίδρυσης ούτε κτήτορα για το ξωκλήσι του Προφήτη Ηλία Θεολόγου, του Αηλιά. Αυτή η παλιά φωτογραφία πρέπει να τραβήχτηκε γύρω στα 1940 ή λίγο αργότερα. Πάντως, από ό,τι δείχνει το τοπίο, μετά την πυρκαγιά του 1939. Δεν αναγνωρίσαμε κανέναν από τους εικονιζόμενους. Φαίνεται ότι ντόπιοι με τα ζώα τους μετέφεραν κάποιους επισκέπτες του νησιού στο ξωκλήσι.

και Τώρα...

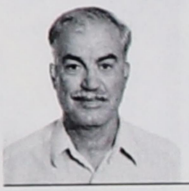

Μετά από αρκετές επιδιορθώσεις (μερεμέτια) στην πορεία του χρόνου, πριν από μερικούς μήνες έγινε μια ριζική ανακαίνιση στο ξωκλήσι του Αηλιά. Μαστόροι, επαγγελματίες, λάτρεις της παράδοσης και ευσεβείς Θεολογίτες προσφέρθηκαν βάζοντας χρήματα, υλικά ή εργασία και σχεδόν ξανάφτιαξαν τον Αηλιά. Δεν τους αναφέρουμε, γιατί ζήτησαν να παραμείνουν ανώνυμοι. Συγχαρητήρια!!!

Καλλιράχη 1299 - 1927

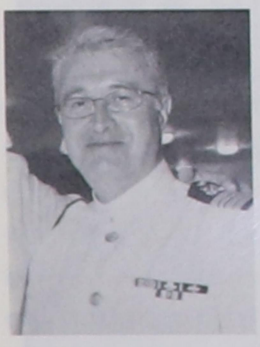
ΤΟ ΜΕΤΟΧΙ ΤΗΣ Ι.Μ. ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΣΤΗΝ ΚΑΛΛΙΡΑΧΗ

ΜΕΡΟΣ 17ο

Γράφει
ο Γιώργος Αυγουστίδης

Σημαντικές πληροφορίες αντλούμε από τον φάκελο της μονής Παντοκράτορος που αφορά το μετόχι των Αγίων Αναργύρων στην Κακή Ράχη Θάσου. Το μετόχι ιδρύθηκε μετά τη αφιερωτική διαθήκη του πριμικηρίου Ιωάννη του 1384. Η εργατικότητα των μοναχών και η ευλάβεια των κατοίκων οδήγησαν το μετόχι σε μεγάλη ανάπτυξη, η οποία κράτησε αδιάλειπτα μέχρι το τέλος της παρουσίας του στη Θάσο, (1926-1932). Βρισκόταν σε μαγευτική περιοχή, εκεί όπου και σήμερα ο τόπος αναφέρεται ως των *Αγίων Αναργύρων,* πολύ κοντά με το αρχικό χωριό με το οποίο το χώριζε μια ρεματιά. Το φρούριο στην κορυφή του βράχου της Μεταμόρφωσης παρείχε ασφάλεια και στους μοναχούς του μετοχίου. Μπροστά του απλώνεται εύφορη κοιλάδα με πλούσιους τότε και τώρα αμπελώνες, ελαιοκτήματα και οπωροφόρα. Ικανή ποσότητα νερού από την πηγή *τ' ποταμού* άρδευε τα κτήματα του μετοχιού. Σήμερα από το μετόχι σώζεται η μικρή εκκλησούλα των Αγίων Αναργύρων και οι δύο εικόνες του τέμπλου του, ο Παντοκράτωρ και οι άγιοι Ανάργυροι Κοσμάς και Δαμιανός, οι οποίες φυλάσσονται πλέον στην εκκλησία του Αγίου Δημητρίου.

Το χειμώνα του 2016 (Φεβρουάριος) με το φίλο Αλέκο Ελευθερίου, πλοίαρχο Λ.Σ. ε.α., πρώην Κεντρικό Λιμενάρχη Καβάλας, καλλιραχιώτη με φλογερό πάθος για την ιστορία και την πρόοδο του χωριού του, επισκεφθήκαμε την ιερά μονή Παντοκράτορος Αγίου Όρους, με τη βεβαιότητα ότι θα είχαμε πρόσβαση στο αρχείο της μονής που αφορά το μετόχι της στην Καλλιράχη, αφού ο κ. Ελευθερίου είχε διατελέσει στο παρελθόν υπολιμενάρχης Ιερισσού.

Ο ηγούμενος ανέθεσε στον μοναχό Θεόφιλο τη διευκόλυνσή μας. Φωτοτυπούσαμε ως πολύ αργά τη νύχτα και ολόκληρη την επόμενη μέρα. Χωρίς τον κ. Ελευθερίου το αρχείο αυτό της μονής ίσως να μην έφθανε στα χέρια μας. Ο κ. Ελευθερίου στάθηκε βοηθός όλα τα χρόνια που διήρκεσε η έρευνα για το σπουδαίο αυτό χωριό της Θάσου.

Για τους πολλούς και άξιους καλλιραχιώτες που με βοήθησαν πολύ έχω αναφερθεί στην αρχή της δημοσίευσης για την Καλλιράχη.

Γεώργιος Αυγουστίδης

Οι Άγιοι Ανάργυροι του μετοχιού

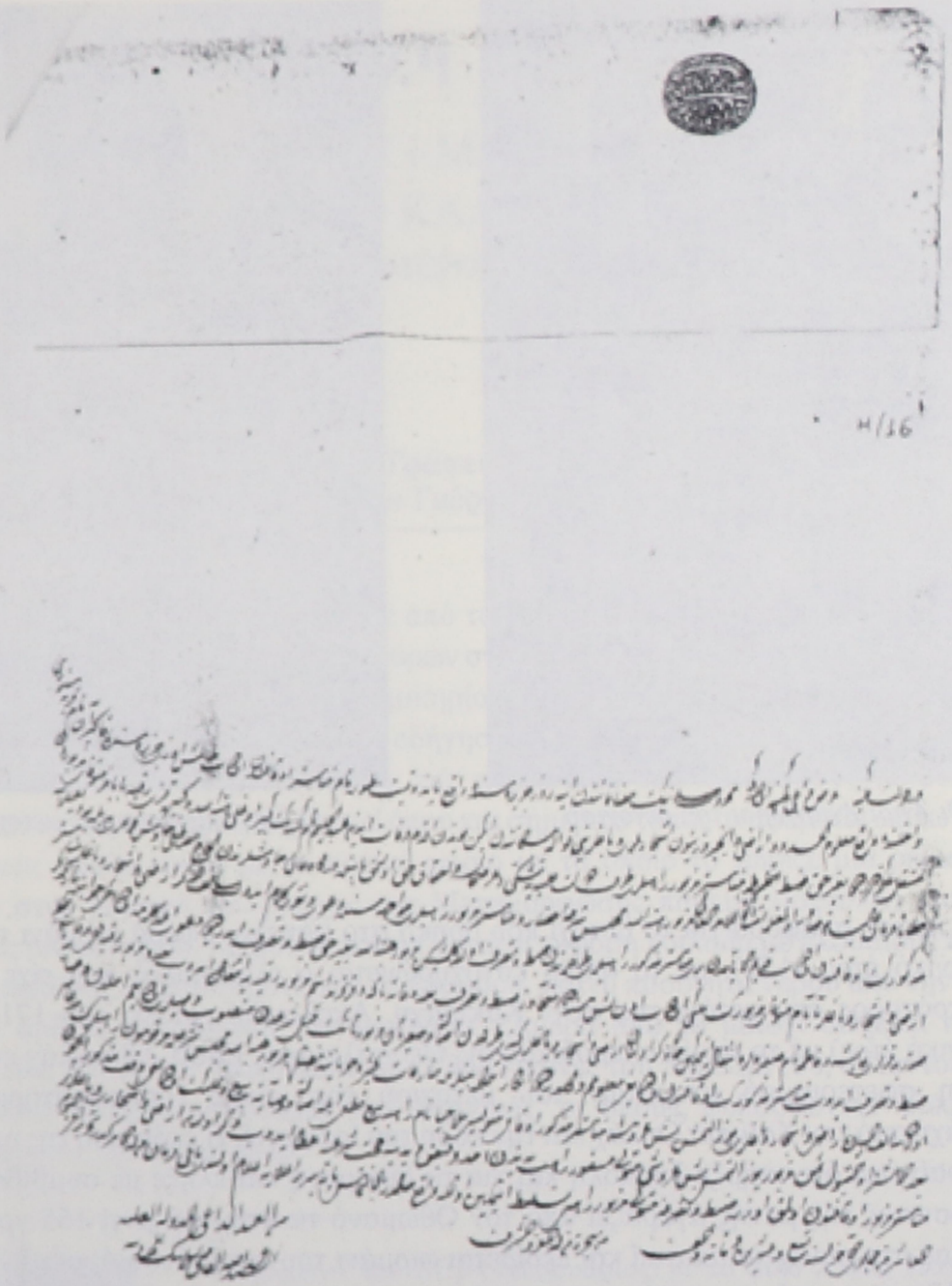

Ο Παντοκράτωρ του μετοχιού

Την πρώτη αναφορά για το μετόχι που βρήκα στο φάκελο, αφορά φιρμάνι του 1710 (οθωμανικό έτος 1122), με το οποίο κατοχυρώνεται ο ελαιόμυλος που είχε η μονή Παντοκράτορος στο μετόχι της στην Κακιράχη. Ακολουθεί χοτζέτι του 1717 (1129 οθωμανικό έτος) με το οποίο ο ιεροδικαστής Θεσσαλονίκης Εσαΐτ Αβδουλάχ εκδικάζει υπόθεση σφετερισμού κτημάτων του μετοχιού της μονής Παντοκράτορος στην Κακηράχη από τον Χαϊμπέτ Ουλάχ και την κόρη του Ιρινκεγιέ. Η εκδίκαση της υπόθεσης αυτής φαίνεται ότι υπήρξε δύσκολη και για τα δύο μέρη και έληξε με συμβιβασμό. Ο αντιπρόσωπος της μονής αγοράζει από τον Οθωμανό τα κτήματα αντί 165 γρόσια. Ο Μαλαχίας στη συνέχεια απαιτεί και εκδίδεται φιρμάνι του σουλτάνου Αχμέτ Γ΄, το ίδιο έτος 1717, με το οποίο οριστικά αναγνωρίζεται η μονή «τέλειος κάτοχος και εξουσιαστής των κτημάτων αυτών» στην Κακηράχη.

Το 1721 ο Γιάννης του Κορώνη δηλώνει ότι με τη θέλησή του αφιερώνει σαράντα ελαιόδενδρα στο μετόχι της μονής στην Κακηράχη στη θέση Πλάκα. Επισημαίνεται ότι στα τριανταπέντε από τα ελαιόδεντρα έχει χαραχθεί η σφραγίδα της μονής και απομένει να βουλώσωμεν (να χαραχθούν) και τα υπόλοιπα πέντε. Διά το βέβαιον της αληθείας ο αφιερωτής δίνει το αφιερωτικόν και αποτυπώνει τον δάκτυλόν του με την παρουσία των μαρτύρων «εις πίστωσιν και ασφάλειαν των μεταγενεστέρων».

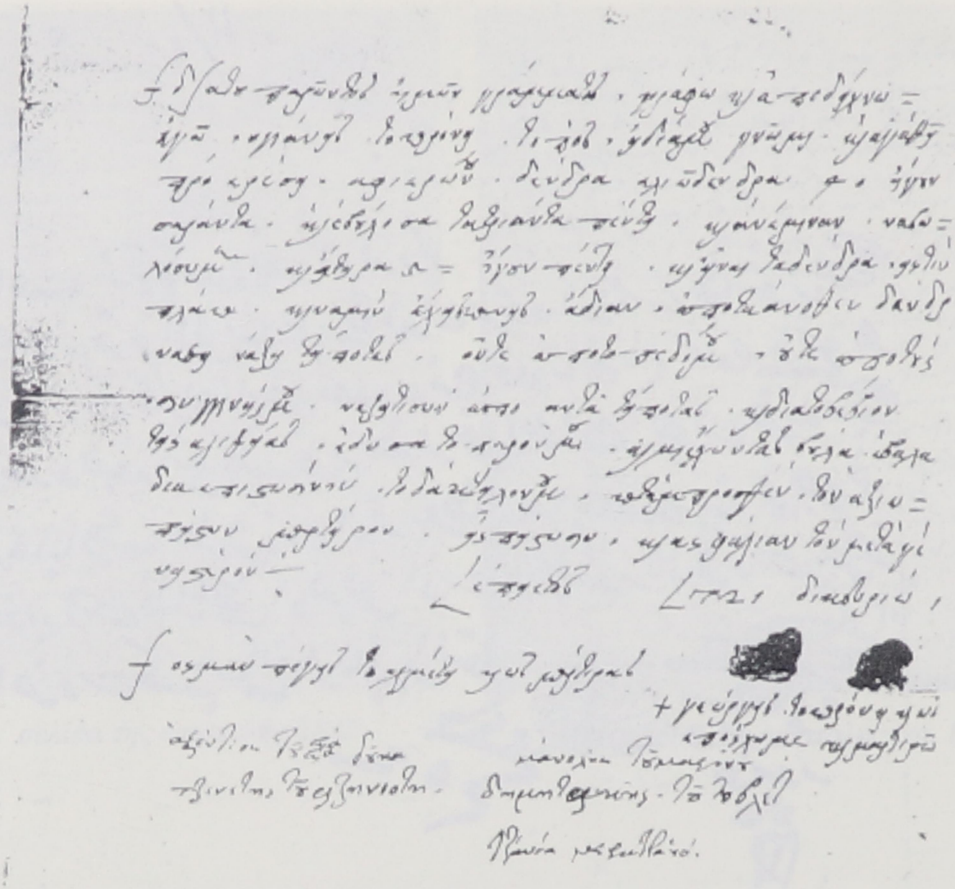
Υπογράφουν ο αφιερωτής με δύο αποτυπώματα του δακτύλου του, ο Οσμάν μπέης, γιος του Αχμέτη, ο Γεώργης του Κορώνη, ο Αξέντης (Αυξέντιος) του παπα Δούκα, ο Μανόλης του Μαρίνου, ο Τζανετής του Ριζανιώτη, ο Δημητράκης του Τοβλέτη, ο Τζανής του Μεσοτάνου.

Χοτζέτι του 1717

Στον ίδιο φάκελο εντοπίσαμε άλλα πέντε τουρκικά έγγραφα αφιερωτήρια (αμετάφραστα), που αναφέρονται σε κτήματα της μονής ευρισκόμενα στην Κακηράχη και στο Λιμένα, ετών 1717, 1832, 1834,1839,1840.

Στον ίδιο επίσης φάκελο φωτοτύπησα μεγάλο αριθμό επιστολών πολιτών της Κακηράχης αλλά και μοναχών του μετοχιού προς την μονή Παντοκράτορος. Η παλαιότερη είναι τού ποτε Παπαοικονόμου με ημερομηνία 1819 Σεπτεμβρίου 22, με την οποία ζητά από το μοναστήρι να τον προμηθεύσει ξύλα που θα τα φέρει με το καΐκι του ο

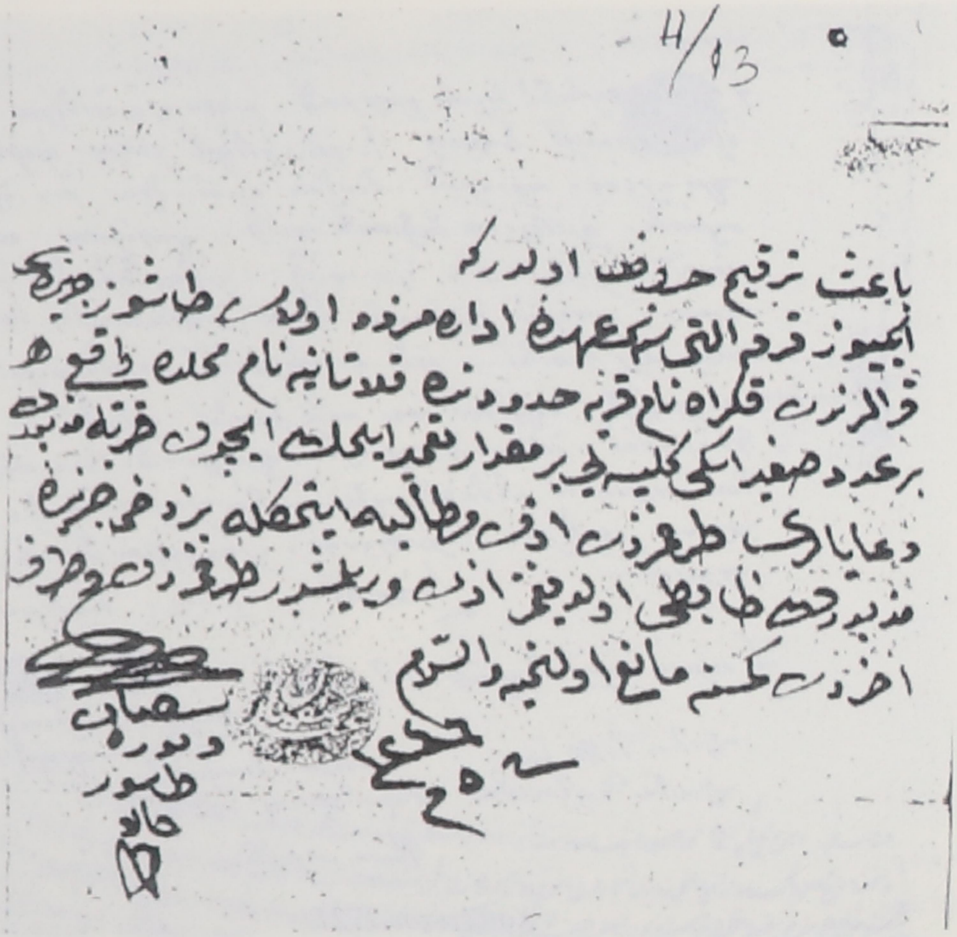

Χοτζέτι του 1721

Δημητράκης. Τους επισημαίνει την ανάγκη να έρθει πίσω στο μετόχι ο μοναχός Γεράσιμος για να επιμεληθεί στη συλλογή των ελαιών, αφού ο καιρός έχει πλησιάσει.

Το έτος 1830 (1246 οθωμ.) το ναΐδριο των Αγίων Αναργύρων έχρηζε άμεσης επισκευής. Η ιερά μονή Παντοκράτορος προκαλεί και παίρνει άδεια επισκευής στις 15 Ιουνίου του ιδίου έτους. Η ευλάβεια των κατοίκων και η αγάπη τους προς τη μονή συνεχώς μεταφράζεται σε δωρεές, οι οποίες αυξάνουν τη δύναμη του Παντοκρατορινού μετοχίου και το καθιστούν από τα πιο πλούσια του νησιού. Το 1838 ο Γιαννάκης Οικονόμου αφιερώνει το 1/3 του μεριδίου του ελαιόμυλου (τα 2/3 ήταν της μονής)… *δια να γράψουν οι άγιοι πατέρες εις την παρρησία το όνομά μου να μνημονεύεται δια την αμαρτωλήν ψυχήν μου όθεν εις ένδειξιν και ασφάλειαν εδόθη το παρόν μου εις χείρας των αγίων επιτρόπων της ιεράς μονής .... ίνα έχει το κύρος και την ισχύν εν παντί ιερώ κριτηρίω. 1838 15 Μαρτίου Γιαννάκης τού ποτε Π΄΄Οικονόμου υπόσχομαι.*

Οι Καλλιραχιώτες υπήρξαν πιεστικοί στις περιπτώσεις που το μοναστήρι δεν ανταποκρινόταν σε κάποιο αίτημά τους. Το 1841 είκοσι ένας κάτοικοι του χωριού στέλνουν δισέλιδη επιστολή προς το μοναστήρι ζητώντας πνευματικό για να εξομολογούνται. Εκφράζουν μάλιστα την επιθυμία τους για τον Παντοκρατορινό εξομολόγο Μάξιμο. Απειλούν ότι αν το μοναστήρι δεν ικανοποιήσει το αίτημά τους τότε δεν θα τους επιτραπεί να βγουν νωρίτερα από την ορισμένη ημερομηνία για τη σύναξη

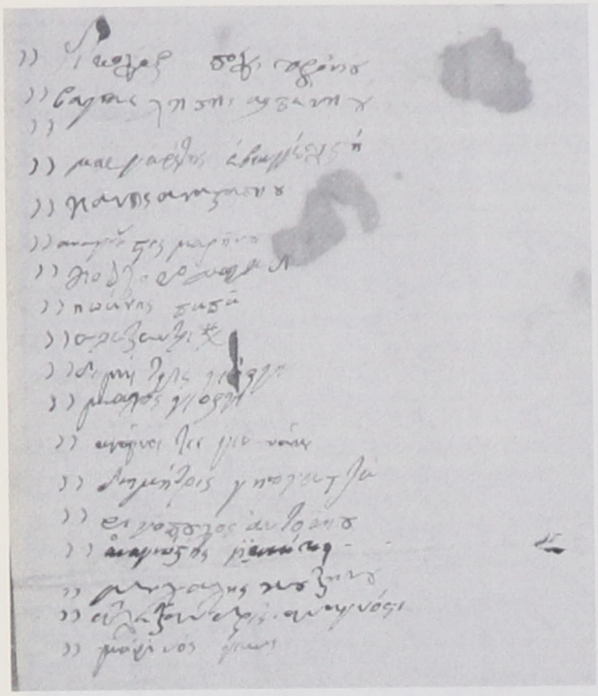

Χοτζέτι επισκευής 1830

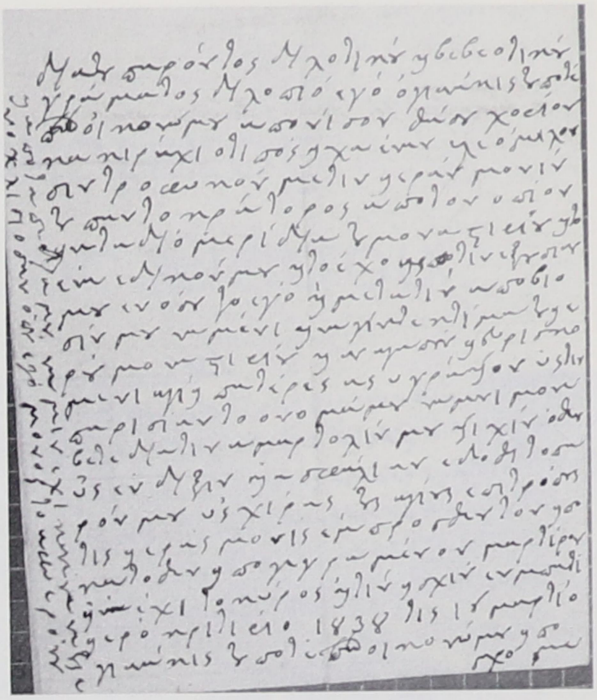
των ελιών. Ακόμη τους γνωστοποιούν να φροντίσουν και για εργάτες, διότι κανείς από τους κατοίκους δεν θα δεχθεί να τους βοηθήσει στην ελαιοσυλλογή.

Την επιστολή υπογράφουν οι: Παπακωνσταντίνος οικονόμος, παπαΑναστάσης, Γιαννάκης Οικονόμου, Αναγνώστης Οικονόμου, Γιώργος Χατζής, Γιάννης Χατζής (πρώτη σελίδα) Νικόλαος Πολυχρονίου, Βαγγελιστής Αρσενίου, Μαργαρίτης Ευαγγελιστής, Γιάννης Αναστασίου, Αναγνώστης Μαρίνου, Γιώργος Μαργαρίτης; Ιωάννης Παπά, Αλεξαντρής Χατζής, Δημήτριος Γιώργου, Αναγνώστης Γιαννάκη, Δημήτρης Γιοργαντζάς, Ρηγόπουλος Αντωνίου, Αναγνώστης Γιαννάκη, Μιχάλης Κωνσταντίνου, Αλέξανδρος Αναγνώστη, Μαρίνος (δυσανάγνωστο επίθετο). Από το αρχειακό υλικό δε γνωρίζουμε αν η μονή ανταποκρίθηκε στο αίτημα των Κακιραχιωτών.

Για την περίπτωση αυτή πρέπει να αναφέρουμε πόσο σημαντική ήταν η διευκόλυνση που πρόσφεραν οι κοινότητες της Θάσου στα μετόχια, να βγαίνουν δηλαδή πιο μπροστά από την καθορισμένη ημερομηνία της ελαιοσυλλογής. Είναι γνωστό ότι μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960 ίσχυε ο θεσμός των τεμπιχίων, (προκαθορισμένες αγροτικές περιοχές). Ανακοινώνονταν από τον *πορτόγυρο* ή *πρωτόγυρο* η ημερομηνία έναρξης της ελαιοσυλλογής σε ορισμένο τεμπίχι. Στη συγκεκριμένη περιοχή πήγαιναν μόνο όσοι

Η α΄ σελίδα της επιστολής 1838

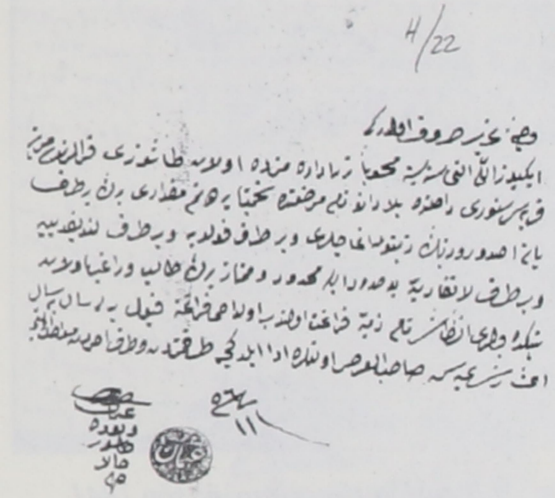

Η β΄σελίδα της επιστολής του 1841

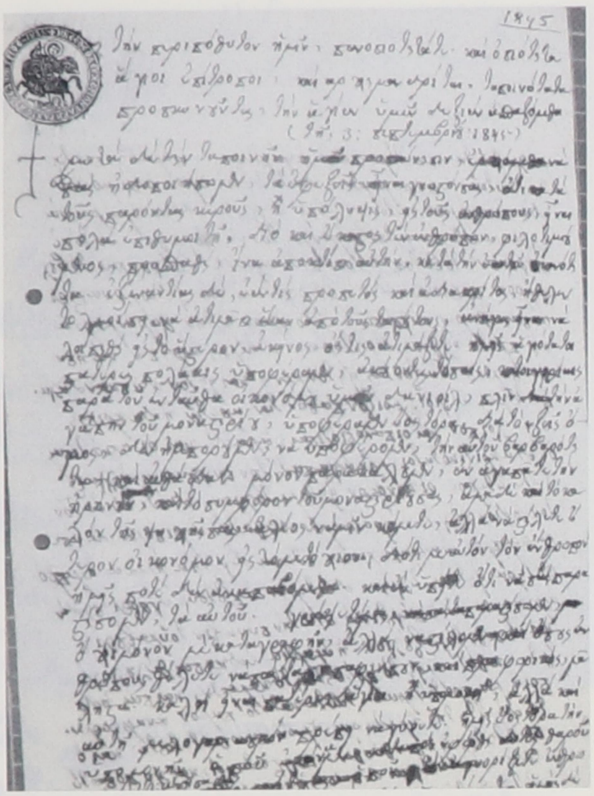
είχαν ελιές εκεί. Όλοι οι άλλοι περίμεναν να τελειώσει η προκαθορισμένη διάρκεια της ελαιοσυλλογής στο τεμπίχι. Στη συνέχεια με τον ίδιο τρόπο γνωστοποιούνταν το καινούργιο τεμπίχι και η διάρκεια. Ο αναγνώστης καταλαβαίνει ποια ζημιά μπορούσε να πάθει ο φτωχός καλλιεργητής, ο οποίος περίμενε υπομονετικά να φθάσει η ημερομηνία και το τεμπίχι όπου θα είχε και ο ίδιος ελιές. Χάσιμο χρόνου, καταστροφή από τις καιρικές συνθήκες, μεγάλη αναβολή στην έναρξη της παραγωγής λαδιού. Τα μοναστήρια απολάμβαναν μοναδικές ευκολίες που αφορούσαν στην έναρξη και στην επιλογή της περιοχής. Η απειλή που επισείουν οι Καλλιραχιώτες για αναστολή του προνομίου αυτού αποτελούσε φοβερό μοχλό πίεσης, αφού τα μοναστήρια με τον τεράστιο αριθμό των ελαιοδένδρων ήταν σχεδόν αδύνατο να συλλέξουν τις ελιές τους ακολουθώντας την υποχρέωση των τεμπιχίων, ακόμη θα δυσκολεύονταν στην εξεύρεση εργατικών χεριών αφού όλοι οι κάτοικοι θα απασχολούνταν στη δική τους ελαιοσυλλογή. Τέτοια απειλή τακτικά χρησιμοποιούσε και ο προεστός των Μαριών Δημητρός Θωμαΐδης εναντίον των μοναστηριών Ξηροποτάμου και Σταυρονικήτα που είχαν μετόχια στην περιοχή των Μαριών.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η επιστολή που στέλνει ο μοναχός Δανιήλ στις 12 Ιουλίου 1842 στη μονή, με την οποία δίνει αναλυτική αναφορά των εξόδων του μετοχίου. Το 1842 επίσης, το μετόχι αυξάνει την περιουσία του με την έκδοση τουρκικού ταπί, το οποίο αφορά δωρεά αριθμού ελαιοδένδρων του Νικήτα Αναστασίου στις τοποθεσίες Πλατάνι, Λαγκάδι, έως το Παλιόκαστρο.

Το 1843 ο Παπακωνσταντής από Καλλιράχη ειδοποιεί το μοναστήρι να προσέξουν αυτόν

Ταπί του 1842

Η επιστολή διαμαρτυρία του 1845

που η χώρα προτείνει για οικονόμο. Δεν έχει τα χαρακτηριστικά εκείνα, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στα πολύ σοβαρά καθήκοντα του οικονόμου. Φαίνεται ότι το μοναστήρι δεν έλαβε υπόψη του τη συμβουλή του Παπακωνσταντή, αφού στις 3 Σεπτεμβρίου του 1845 ο Κωνσταντίνος Οικονόμος με επιστολή, η οποία φέρει τη σφραγίδα της εκκλησίας του Αγίου Δημητρίου, τους ειδοποιεί, ότι ο οικονόμος τους είναι ανεπιθύμητος στο χωριό και αναφέρει τους λόγους για τους οποίους είναι ανεπιθύμητος με κυριότερο την βαναυσότητα του χαρακτήρα του. Την επιστολή στο τέλος υπογράφουν: ο παπα- Αναστάσιος, ο αναγνώστης Οικονόμου, ο Γιόργους Χ΄΄Βρανάς, ο Χ΄΄Παναγιώτης, ο Γιάννης Αναστασίου, ο Κωνσταντής Δρακόντη Αρσενίου, ο Δημήτριος Αρσενίου, ο Ελευθέριος Βαγή, ο Θωμάς Δημητρίου, ο Ραξής Γιάννη. Το μοναστήρι δεν έλαβε καθόλου υπόψη το νέο αίτημα των Καλλιραχιωτών ούτε τις απειλές τους αφού συναντούμε τον Δανιήλ στο χωριό σε πολύ μεταγενέστερες χρονολογίες.

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Οι βρύσες του Θεολόγου

Γράφει ο Σωτήρης Γερακούδης

Ο γέρο Παπανικόλας (παπαγραδάς) με το γάιδαρό του στου Θεμελή τη βρύση. (Από το βιβλίο της Ουρανίας Τζιάτα: Θάσος, το Πράσινο νησί, Θεσσαλονίκη 1962

Από τις υπάρχουσες ιστορικές μαρτυρίες για την ευρύτερη περιοχή του Θεολόγου οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι κύριο ρόλο στην εξελικτική του πορεία έπαιξαν τα πλούσια νερά των πηγών της Αγίας Βασιλικής. Αυτά προσείλκυσαν τους αγιορείτες μοναχούς της μονής Φιλοθέου να εποικίσουν την περιοχή των σημερινών νεκροταφείων του ΑηΓιάννη και να κτίσουν εκεί το μετόχι του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου από το οποίο πήρε αργότερα την ονομασία του και το χωριό Θεολόγος. Μέχρι το 1444 μ.Χ. ο Θεολόγος δεν αναφέρεται σαν χωριό, αλλά σαν περιοχή, ενώ κατά την απογραφή του 1519 πρωτοεμφανίζεται σαν κοινότητα και είναι το μεγαλύτερο χωριό της Θάσου με 230 σπίτια*.

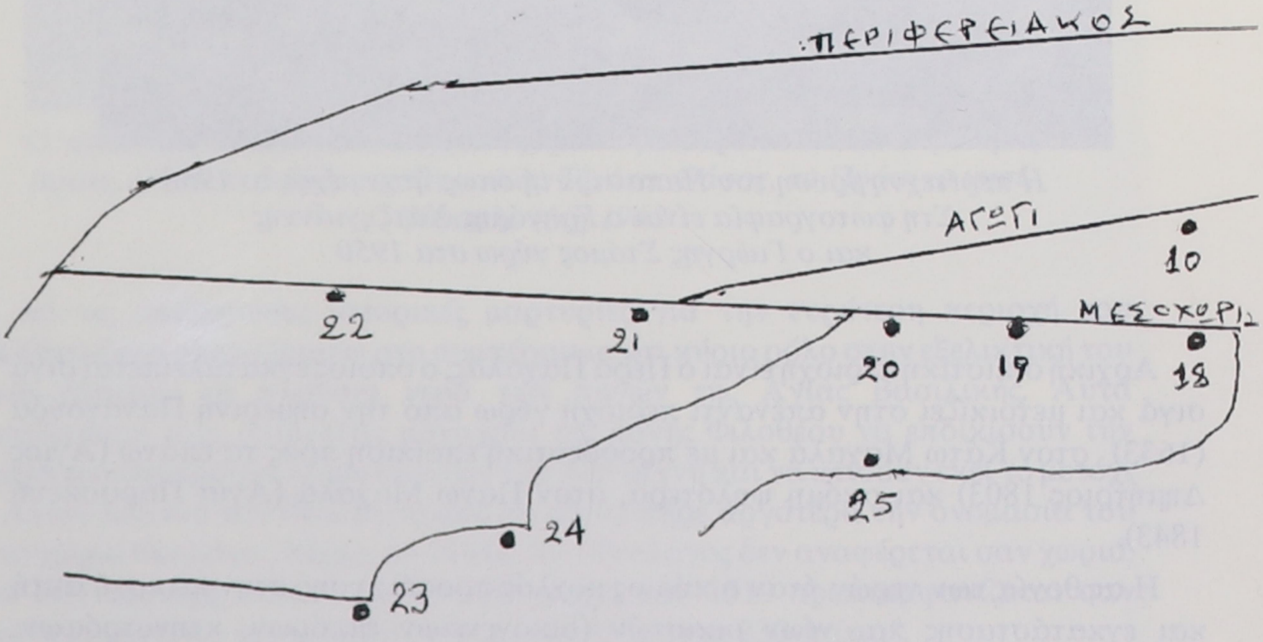
Η περίτεχνη βρύση του Παπαστρατή όπως ήταν μέχρι το 1958
Στη φωτογραφία είναι ο Γρηγόρης Χατζηγιάννης
και ο Γιώργης Στάμος γύρω στα 1950

Αρχική οικιστική περιοχή είναι ο Πέρα Παχαλάς, ο οποίος εγκαταλείπεται σιγά σιγά και μετοικίζει στην απέναντι περιοχή γύρω από την σημερινή Παναγούδα (1633) στον Κάτω Μαχαλά και με προοδευτική εποίκιση προς τα επάνω (Άγιος Δημήτριος 1803) και ακόμη ψηλότερα, στον Πάνω Μαχαλά (Αγία Παρασκευή 1843).

Η αφθονία των νερών ήταν ο κύριος μοχλός προσέλκυσης στην περιοχή αυτή και εγκατάστασης και νέων οικιστών (οικογενειών εμπόρων, κτηνοτρόφων,

τεχνητών κλπ. από διάφορα νησιά και περιοχές της Ελλάδας). Η αύξηση του πληθυσμού θα επιβάλει σιγά σιγά το πάρσιμο μεγάλης ποσότητας νερού, 200 μέτρα πιο κάτω από τις πηγές, από τη «δέση» της Αγίας Βασιλικής, από την δεξιά όχθη του λάκκου, πλάι πλάι, το οποίο περνώντας κάτω ακριβώς από τον τοίχο των νεκροταφείων, ώστε να το φέρει στο ύψος της περιοχής *μαντάνι*. Το ίδιο έγινε για μια ποσότητα νερού και πιο κάτω με τη «δέση» της Κεφαλόγουρνας. Τα νερά από τις δύο αυτές δέσεις χρησιμοποιούνταν για να θέτουν σε λειτουργία τους νερόμυλους του χωριού και για το πότισμα των κήπων.

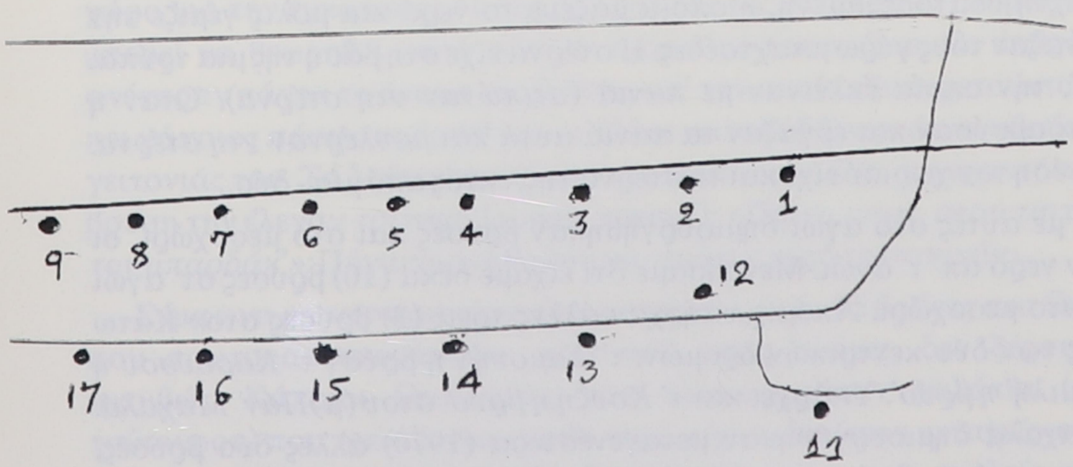
Το νερό από τις δύο δέσεις (όχι όλο), με αυλάκι, που το προφτάσαμε σαν τσιμενταγωγό (ξεσκέπαστο), σε χρήση μέχρι το 1980, ξεκινούσε απ' του Βαρκάρη τον μύλο (αλευρόμυλο), περνούσε μπρος από τις αυλές των σπιτιών Γεωργίου Μπίνου, Σταμάτη Θεοδωρέλη κλπ. και κατηφορίζοντας έθετε σε κίνηση τον λαδόμυλο δίπλα από το ελαιοτριβείο Ανδρώνη, συνέχιζε και περνούσε μέσα ακριβώς από το σπίτι του Χατζηγιώργη. Έφτανε έξω από του Χατζηγιάννη το καφενείο (σήμερα Κακίτσος), έκοβε τον δημόσιο δρόμο και περνούσε απέναντι όπου του Αχιλλέα Λαμπίρη το παντοπωλείο και συνεχίζοντας μέχρι το σημερινό καφέ-Ραφαέλα ξαναπερνούσε απέναντι όπου υπήρχε λαδόμυλος (όπου σήμερα κοινοτικό κτίριο) και κατηφόριζε. Περνούσε στη συνέχεια μεταξύ του ΑηΔημήτρη και του σπιτιού του Αναστασιάδη. Στο σημείο αυτό υπήρχε μια μικρή διακλάδωσή του προς τα δεξιά για την εξυπηρέτηση 3-4 κήπων. Η διακλάδωση αυτή ονομαζόταν **σαΐτα.** Ο κυρίως τσιμενταγωγός έφτανε και έθετε σε κίνηση το *Τσάρκι* και συνέχιζε μέχρι την άκρη του χωριού. Περνούσε μπροστά ακριβώς από το σπίτι του Ιωάννη Πατήρα και κατέληγε στην *Μπλούμου*, στου Πετκίδη το χωράφι. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι όλα αυτά τα νερά, από τις δέσεις και τον λάκκο της

Αγίας Βασιλικής ήταν συνεχούς ροής. Δεν παραλείπουμε επίσης να πούμε ότι από τα νερά αυτά εξυπηρετούνταν και κάποια χαλάτια (αποστακτήρια τσίπουρου) που βρίσκονταν υψομετρικά χαμηλότερα.

Ως προς το πόσιμο νερό, δηλαδή το νερό των νοικυριών, θα πρέπει δεχτούμε ότι στην αρχή τα σπίτια προμηθεύονταν τις αναγκαίες ποσότητες από τον λάκκο της Αγίας Βασιλικής και αργότερα από το αυλάκι που στις μέρες μας (1980) το προφτάσαμε σαν τσιμενταγωγό. Το νερό νερό αυτό, κυρίως του λάκκου ήταν πόσιμο τουλάχιστον μέχρι το 1965.

Οι ανάγκες των σπιτιών που κτίζονται και προς την Χαλατσούκα επιβάλλουν νέες λύσεις, όσον αφορά την ύδρευση. Κατασκευάζεται λοιπόν ένας καινούργιος πετρόκτιστος, σκεπασμένος με πετρόπλακες υδραγωγός, ο οποίος ξεκινούσε ακριβώς από τις πηγές της Αγίας Βασιλικής. Ήταν δύσκολο έργο, γιατί μέχρι τα μνήματα του αηΓιάννη η κλίση του εδάφους είναι μόλις 5 εκατοστά και στη συνέχεια, βέβαια μεγαλώνει. Ο νέος αυτός, σκεπαστός υδραύλακας, περνούσε από τον επάνω κεντρικό δρόμο του χωριού και έφτανε μέχρι την άλλη άκρη του χωριού. Γι' αυτό ο δρόμος αυτός ονομάζεται μέχρι σήμερα **αγώγι** ή **αγώι**. Πήρε δηλ. το όνομά του από το ομώνυμο υδρευτικό έργο, ενώ ο κάτω απ' τ' *αγώι* κεντρικός δρόμος ονομάζεται *μεσοχώρι* **(μ'σουχώρ').** Από τον υδραγωγό αυτό τροφοδοτήθηκαν βρύσες που δημιουργήθηκαν ανά 100 περίπου μέτρα κατά μήκος του δρόμου από την κάτω πλευρά του. Οι βρύσες αυτές ήταν μια κατάλληλα λαξευμένη πέτρα απ' όπου έτρεχε το νερό και μπορούσες να γεμίσεις τ' *αγγειά* σου, να πιεις, να πλυθείς κλπ. Ήταν κοινόχρηστες και επειδή, όπως είπαμε, το νερό ήταν συνεχούς ροής, δίπλα από κάθε βρύση είχε φτιαχτεί και μια *στέρνα* χωρητικότητας 10-15 κυβικών.

Οι 25 βρύσες του Θεολόγου. Αντίστοιχη αρίθμηση έχουν και οι φωτογραφίες. Οι βρύσες αρ. 3, 7, 16 και 20 δεν υπάρχουν σήμερα

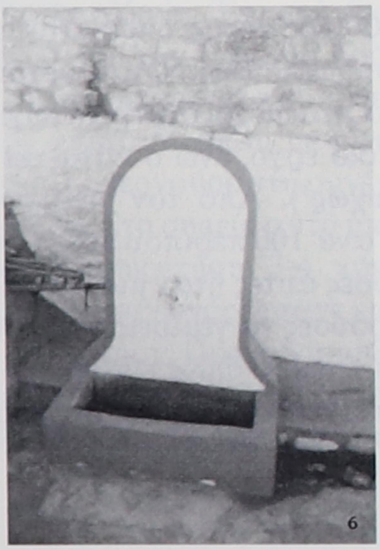

2

5

6

8

Ήταν μια ανοιχτή υδατοδεξαμενή, η οποία μάζευε το νερό και μόλις γέμιζε την άνοιγαν και πότιζαν τους γύρω μπαχτσέδες. Η στέρνα είχε στη βάση της μια τρύπα, *του γουρνούκ'*, την οποία έκλειναν με πανιά (*στιπώναν ντη στέρνα*). Όταν η στέρνα γέμιζε τραβούσαν και έβγαζαν τα πανιά αυτά και *μουλέρναν ντη στέρνα*. Σχεδόν κάθε βρύση του χωριού είχε και τη στέρνα της, εκτός από μία - δύο.

Αντίστοιχα με αυτές στο αγώι δημιουργήθηκαν βρύσες και στο μεσοχώρι, οι οποίες παίρναν νερό απ' τ' αγώι. Μετρήσαμε ότι είχαμε δέκα (10) βρύσες στ' αγώι και δέκα (10) στο μεσοχώρι. Ακόμη, υπήρχαν άλλες τρεις (3) βρύσες στον Κάτω Μαχαλά, εκτός των δύο κεντρικών δρόμων: τ' *Σαμουήλ η βρύσ'*, τ' *Καρούσου η βρύσ'* και τ' *Θιμιλή' η βρύσ'*. Υπάρχει και *τ' Κουζή η βρύσ' στου (μ)Πάν' Μαχαλά*. Στον Κάτω Μαχαλά δημιουργήθηκαν μεταγενέστερα (1970) άλλες δύο βρύσες, κοινόχρηστες κι αυτές, *η βρύση στο γήπεδο* και *η βρύση στην παιδική χαρά*. Το επέβαλαν οι ανάγκες των νεόκτιστων σπιτιών.

Όλες σχεδόν οι βρύσες είχαν το επώνυμο του ιδιοκτήτη του πλησιέστερου σπιτιού που βρίσκονταν. Μάλλον ο ιδιοκτήτης αυτός είχε παραχωρήσει και τον

9

10

11

12

13

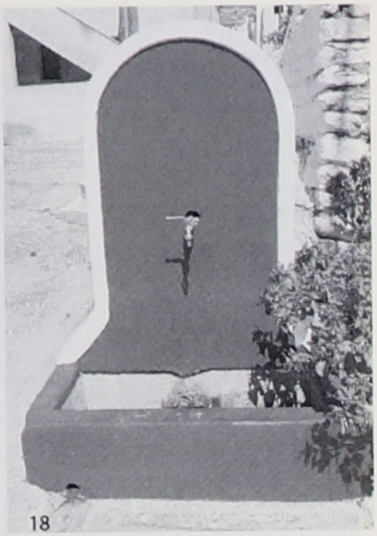

14

χώρο για την εγκατάσταση της βρύσης και της στέρνας. Η ονομασία κάθε βρύσης μπορεί να θεωρηθεί κατά κάποιο τρόπο ως τοπωνύμιο. Οι άνθρωποι όμως δεν ανέφεραν πάντα το όνομα της βρύσης απ' την οποία εξυπηρετούνταν. Αρκούσε να πει κάποιος *πάου στη βρύσ'* και οι άλλοι καταλάβαιναν ότι εννοούσε τη βρύση της γειτονιάς του. Το δεύτερο μισό του περασμένου αιώνα οι γεροντότεροι ακόμη την βρύση την έλεγαν *τσιτσμέ*, (τουρκ. τσεσμέ): *«Πήινι, μαρέ, στου τσιτσμέ να γιμώεις του μπαρδάκ'»:* Πήγαινε στη βρύση να γεμίσεις νερό το σταμνάκι.

Σύμφωνα με τα παραπάνω έχουμε καταγράψει 25 βρύσες στο Θεολόγο με έργο που πρωτοκατασκευάστηκε πριν από τρεις αιώνες, δεν ξέρουμε όμως πότε ακριβώς. Κάποιοι Θεολογίτες που λειτουργούσαν χαλάτια (αποστακτήρια τσίπουρου) που χρειάζονταν κρύο νερό, είχαν ιδιαίτερη μεταχείριση στην παροχή νερού όταν ήταν σε λειτουργία. Βρύση υπήρχε και στο σχολείο του χωριού και μεταγενέστερα και στις δύο εκκλησίες και στα νεκροταφεία. Και επειδή υπάρχει πάντα και η εξαίρεση στον κανόνα, ενώ οι βρύσες του χωριού ήταν κοινόχρηστες και το νερό παρέχονταν δωρεάν σε όλους, ένα σπίτι, το μοναδικό στο χωριό, είχε

15

17

18

19

21

22

δική του παροχή με σιδεροσωλήνα από το δίκτυο και είχε βρύση *πριβέ*, που λένε. Ήταν το σπίτι του Αναστάσιου Σταματέκου. Και μάλιστα είχε και μια στέρνα στην αυλή του, περίπου 2 κυβικών για τον κήπο.

Ο πετρόκτιστος υδραγωγός (το αγώι) υπήρχε στο Θεολόγο μέχρι το 1958. Τότε εγκαταλείφθηκε και αντικαταστάθηκε από σωλήνες αμιάντου (οι οποίοι μετά από πολλά χρόνια αποδείχτηκαν καρκινογόνοι). Το έργο αυτό έγινε επί προεδρείας του Ιω. Κουκούδη. Το κυρίως δίτυο άρχιζε από τις πηγές της Αγίας βασιλικής και έφτανε μέχρι το πρι(ονι)στήριο πίσω από την ψησταριά Λαμπίρη. Συγχρόνως η παροχή νερού στη βρύση από τον κεντρικό αγωγό αντικαταστάθηκε από σιδεροσωλήνα ο οποίος εμφανιζόταν μέσα από ένα αντιαισθητικό όγκο τσιμέντου με κάνουλα, η οποία έβαζε τέρμα στην συνεχή ροή του νερού. Σχεδόν υπάρχει ακόμη και σήμερα σε όλες τις βρύσες του χωριού ο τσιμεντένιος αυτός όγκος (φωτ.).

Μετά την ολοκλήρωση όλων των τσιμεντένιων όγκων, γύρω στα 1960, η Κοινότητα ανέθεσε στον επιγραφοποιό και λαϊκό ζωγράφο Τάσο Κουκούδη να γράψει πάνω σε κάθε βρύση:

23

24

25

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ ΤΟ ΠΛΥΣΙΜΟΝ
ΚΑΙ ΤΟ ΠΟΤΙΣΜΑ ΖΩΩΝ
Ν. 1/56 ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΑΓΗ

Η επιγραφή «ΠΛΥΣΙΜΟΝ» αφορούσε το ξενέρισμα των ήδη πλυμένων ρούχων. Φωτογραφίζοντας τις βρύσες του Θεολόγου, πρόσεξα ότι σε μια απ' αυτές (στη βρύση τσουτσούρ') σώζεται ακόμη και σήμερα σχεδόν ολόκληρη η παραπάνω επιγραφή.

Η υδροδότηση των σπιτιών άρχισε επί προεδρείας Ιωάννη Αναστασιάδη (1960-1964). Η κοινότητα είχε βγάλει από το δίκτυο παροχές απ' όπου μπορούσε κάθε νοικοκυριό να πάρει νερό στο σπίτι του. Έτσι, σιγά σιγά οι στέρνες εγκαταλείπονται και μπαζώνονται. Οι βρύσες όμως εξακολουθούν να υπάρχουν μέχρι σήμερα σχεδόν όλες. Οι Θεολογίτες τις θέλουν να υπάρχουν για λόγους συναισθηματικούς.

Το δίκτυο με τις σωλήνες που κατασκευάστηκε το 1958, αντικαταστάθηκε από τη νομαρχία Καβάλας από πλαστικούς και μεγαλύτερης διαμέτρου σωλήνες το 1981 επί προεδρείας του Δημ. Κουκουτίνη. Αυτό το δίκτυο βρίσκεται σε λειτουργία μέχρι σήμερα με κατά καιρούς μερικές βελτιώσεις.

Οι 25 βρύσες που απαριθμήσαμε και φωτογραφίσαμε στο Θεολόγο είναι οι εξής:

1. Του τσουτσούρ': Είναι μια από τις ελάχιστες βρύσες που δεν φέρει το όνομα του ιδιοκτήτη του πλησιέστερου σπιτιού.

2. Η βρύσ' τ' Κυρανιγνώστ' ή **τ' Μαντραλή η βρύσ'.** Πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο. Η δεύτερη προσωνυμία είναι παρατσούκλι.

3. Τ' Βαρκάρ' η βρύσ'. Η βρύση αυτή εγκαταλείφθηκε και δεν υπάρχει σήμερα.

4. Τ' Κουκαλά η βρύσ'.

5. Τ' Χριστουγέρ' η βρύσ', ή **τ' Χρήστ' η βρύσ':** Πρόκειται για ένα παλιότερο και ένα νεότερο επώνυμο.

6. Τ' μΠάγκαλ' η βρύσ': Του Παγκάλου η βρύση.

7. Τ' Λαντίτσ' η βρύσ': Του Λαντίτσου η βρύση. Η βρύση αυτή εγκαταλείφθηκε και δεν υπάρχει σήμερα.

8. Τ' Ντινέντσ' η βρύσ': Του Δενέντσου η βρύση.

9. Τ' παπα-Βασίλ' η βρύσ'. Ο πατήρ Βασίλειος Σιργούδης ιερουργούσε στην εκκλησία της Αγίας Παρασκευής.

10. Τ' Κλήμ' η βρύσ': Του Κλήμη η βρύση.

11. Τ' Κουζή η βρύσ'.

12. Τ' Παπαλάσκαρ' η βρύσ': Νεότερη ονομασία της είναι **τ' Παπαοικουνόμ' η βρύσ'.**

13. Τ' Παπαστρατή η βρύσ': Στο σημείο αυτό αναφερόταν απ' τους παλιότερους και *τ' Παπαστρατή ου καφινές.*

14. Του πλατάν': Και η βρύση αυτή δεν φέρει το όνομα του ιδιοκτήτη του πλησιέστερου σπιτιού, αλλά το όνομα του υπεραιωνόβιου πλατανιού που υπάρχει εκεί. *Πήγα στου πλατάν κι πήρα νιρό.*

15. Τ' Αχιλλέα η βρύσ'.

16. Τ' νΤαρνάκα η βρύσ': Η βρύση αυτή έχει εγκαταλειφθεί και δεν υπάρχει σήμερα.

17. Τ' Νάσ' η βρύσ'. Του Νάσου η βρύση.

18. Τ' Λαμπίρ' η βρύσ'.

19. Τ' Χατζηγιώρ' η βρύσ': Και η βρύση αυτή έχει εγκαταλειφθεί.

20. Τ' Γκέκα η βρύσ': Αυτή η ονομασία ήταν παλιότερη. Η νεότερη ήταν *τ' Πατήρα η βρύσ'* ή *τ' Ιουάννου η βρύσ'.* Η περίτεχνη αυτή βρύση γκρεμίστηκε πριν 30 περίπου χρόνια για να περνάει από κει αυτοκινητόδρομος.

21. Η βρύσ' στου γήπιδου. Εδώ η βρύση τοποθετήθηκε στην πίσω πλευρά του όγκου.

22. Η βρύσ' στ' (μ)πιδική χαρά.

23. Τ' Σαμουήλ η βρύσ'.

24. Τ' Καρούσου η βρύσ'. Το επώνυμο *Καρούσος* δεν υπάρχει σήμερα πια στο Θεολόγο.

25. Τ' Θιμιλή η βρύσ': Του Θεμελή η βρύση.

*Κ. Ι. Χιόνης. Η *κοινότητα Θεολόγου Θάσου από την εμφάνισή της έως την απελευθέρωσή της.* Έκδοση Ξυράφι, 2021.